

Adrian Năstase

Acest proiect prestigios mă angajează intelectual și moral*

Doamnelor și domnilor,

Casa Titulescu se dovedește și astăzi neîncăpătoare, spre bucuria noastră, ca în zilele cele mai bune ale Fundației Europene Titulescu.

Evenimentul consacrat lansării volumului II al colecției *Organizarea instituțională a Ministerului Afacerilor Externe. Acte și documente. 1920–1947* coincide cu împlinirea a 15 ani de la constituirea Fundației Europene Titulescu.

Nu puțini dintre dumneavoastră ați trăit satisfacția și bucuria nașterii acestei instituții simbol, de sorginte românească și de vocație europeană, și v-ați aflat statornic, în cadrul ei sau alături de ea, în tot ceea ce a însemnat preocupare și străduință în efortul solidar de a da substanță și coerență demersurilor comune.

Încercând o evaluare a drumului parcurs în acești ani, mă voi opri în puține cuvinte asupra semnificațiilor care definesc și disting existența Fundației Europene Titulescu.

Într-o perioadă de incertitudine și efemer, Fundația Europeană Titulescu și-a afirmat și dovedit prin continuitate viabilitatea.

Durata nu reprezintă decât un reper, nu îndeajuns de semnificant, dacă nu se raportează la valorile care i se asociază.

În cazul nostru, durata a însemnat încredere și credință în ideile care au generat acest proiect major, îndărătnicia de a fi solidari și statornici în efortul de a depăși dificultățile de parcurs, și nu au fost puține, și de a face pași îndrăzneți pe calea de la aspirație la împlinire.

Fundația Europeană Titulescu și-a afirmat și dovedit coerența ideatică, capacitatea de a-și asigura un plus de substanță prin lărgirea spectrului problematic și o mai constantă și promptă corelare cu orientările majore la nivel continental.

Ar fi fost suficient, poate, ca Fundația Europeană Titulescu să se dedice restituirii vieții și operei marelui Tit, românul care s-a bucurat de cea mai mare și reală rezonanță europeană.

* Alocuțiune rostită de Adrian Năstase, președinte al Fundației Europene Titulescu, la lansarea lucrării *Organizarea instituțională a Ministerului Afacerilor Externe. Acte și documente. Volumul II 1920–1947*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2006, Casa Titulescu, București, 24 mai 2006; în Adrian Năstase, George G. Potra, *Titulescu – Ziditor de mari idealuri*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2007, pp. 452–464.

Orizontul a fost însă mai larg, Fundația Europeană Titulescu făcându-se, în spirit și faptă, ecoul înțelegerii unor necesități și aspirații ale prezentului.

Programele Fundației Europene Titulescu au verificat capacitatea sa de a fi un laborator fertil de cercetare, un cadru rodnic de dezbateri, o tribună deschisă și onestă a unor idei generoase.

Diversitatea formelor – conferințe, simpozioane, mese rotunde, expoziții în țară și străinătate, elaborarea de lucrări fundamentale și lansări-eveniment de cărți din sfera istoriei, dreptului, sociologiei, politicii, diplomației, organizarea de cursuri pentru formarea tinerilor diplomați, identificarea surselor documentare, evidențierea lor și demersuri de valorificare expozițională sau editorială – a consolidat prin convergența lor identitatea organică a programelor naționale ale Fundației Europene Titulescu.

Afirm cu certitudine că rectorierea Casei Titulescu, în 2002, a marcat și o revigorare a Fundației Europene Titulescu.

Mă uit în sală și remarc cu satisfacție, dar și cu oarecare nostalgie pe unii dintre cei ce v-ați numărat printre coautorii actelor de ctitorire sau rectoriere din 1991 sau 2002 sau printre martorii dificultăților economico-financiare care, din 2005, până cu puțin timp în urmă, au plasat sub semnul întrebării însăși existența Fundației Europene Titulescu.

Aceasta a supraviețuit pentru că ideile nu mor niciodată, pentru că oameni de aleasă calitate, și nu sunt puțini, și-au asumat aceste idei, le-au trăit și le trăiesc cu sinceritate și fidelitate, pentru că într-o societate subminată de egoism și mercantilism rămân suflete generoase care oferă sprijinul lor celor care perseverează în bine, celor care nu cedează în dăruirea lor de a marca existența cu fapte durabile.

Ca președinte al Fundației Europene Titulescu țin să omagiez pe cei care, puțini dar neînfrânți, au stat aici inflexibili, alcătuind un mic grup al rezistenței, în multele luni de agresiune a indiferenței, ostilității mute sau zgomotoase, denigrării iresponsabile.

Nu voi obosi să afirm și să reafirm că Fundația Europeană Titulescu s-a născut dintr-o necesitate românească și europeană, că este o aspirație, că ea este vis și realitate, că ea nu a fost, nu este și nu va fi niciodată proprietatea unui partid sau a unui individ, că ea nu poate fi tranzacționată și trecută abuziv în mâini partizane.

Fundația Europeană Titulescu s-a dovedit una din cele mai prestigioase și active organizații neguvernamentale, rămânând constant și deplin în afara jocurilor politice și a afacerilor pernicioase și descalificante.

În primăvara anului 2006, Fundația Europeană Titulescu și-a lărgit arcul preocupărilor.

Constituirea Centrului de Studii Strategice din cadrul Fundației Europene Titulescu certifică capacitatea noastră de identificare a noi forme de realizare a dialogului politico-diplomatic în lumea de la București, într-un spirit academic, deschis, onest, constructiv.

La mai puțin de două luni de zile de la constituirea sa, Centrul de Studii Strategice confirmă judiciozitatea și viabilitatea unui demers inovator, care umple credibil și consistent un gol în societatea românească.

Remarcabil este faptul că dintru început interesul a fost spontan, larg și real, că de la o reuniune la alta dezbaterile au câștigat în diversitate tematică, substanță și altitudine. Seniorilor din lumea diplomatică, academică sau universitară, cercetătorilor din institute și centre de cercetare li s-au adăugat – și acesta este un câștig aparte, prețios – studenți din anii terminali ai facultăților de științe politice, drept, istorie. Viitori oameni politici, diplomați, juriști, profesori, cercetători își completează educația, participă la un altfel de școală, după alte reguli, în spații și forme unde au șansa să audă voci diferite, să învețe arta dialogului. În cadrul Centrului de Studii Strategice ne aplecăm asupra a ceea ce este preocupant, ba chiar incitant, pentru a desluși, într-un mod mai profund, cauze și efecte, pentru a descoperi nuanțe în aprecieri absconse sau ambivalente. Dacă cei mai vârstnici își exersează capacitatea analitică, cei tineri și-o educă, rigorii analizei adăugându-i curajul judecăților adesea surprinzătoare prin noi unghiuri de abordare și conexiuni neconvenționale.

Spusele mele nu se vor o analiză integrală a 15 ani de activitate, un raport exhaustiv asupra lor, nu, nu mi-am propus așa ceva, dar ar fi nedrept să trec cu vederea peste rolul de factor de iradiere pe care l-a exercitat și îl exercită Fundația Europeană Titulescu prin patronarea și sprijinirea activității asociațiilor Nicolae Titulescu din centre importante ale țării, ar fi nedrept să trec peste aportul său substanțial la o conlucrare confraternă cu alte instituții românești sau străine acționând în sfera vieții internaționale, a principiilor și normelor de drept internațional, a problemelor securității și cooperării euroatlantice cu precădere.

Dincolo de fluxuri și refluxuri, Casa Titulescu a încetat demult a mai fi doar un templu al memoriei titulesciene; ea și-a deschis ferestrele spre un larg orizont publicistic și uman, de care fiecare suntem obligați să ne simțim responsabili.

Doamnelor și domnilor,

Când în urmă cu doi ani, istoricul și editorul George G. Potra propunea Colecția „Evoluția istorică a Ministerului Afacerilor Externe“, am

salutat acest proiect, drept un nou argument substanțial ce probează o nouă și largă deschidere spre ideile, instituțiile și personalitățile românești de vocație europeană acționând în sfera relațiilor internaționale, infirmând definitiv, spre beneficiul celor de bună credință, reproșul gratuit al unei titulescomanii dominante.

Am spus atunci că acest proiect prestigios mă angajează intelectual și moral ca om de știință și ca om politic.

Am afirmat atunci – și o repet astăzi cu toată convingerea – că proiectul, inedit în istoriografia românească, răspunde necesității cunoașterii de sine și cunoașterii de către alții.

Cel de-al doilea volum al Colecției, acoperind intervalul 1920–1947, adică puțin peste un sfert de veac – de la recunoașterea internațională a statului național unitar român până la răsturnarea regimului politic democratic și sovietizarea României – pune la dispoziția celor interesați un corpus de 72 de documente edificatoare, care surprind toate evoluțiile și involuțiile majore înregistrate în organizarea și funcționarea acestei principale instituții a statului român.

Documentele de referință publicate în acest volum dau expresie realităților politice naționale și internaționale care, la capătul a două decenii, au înregistrat răsturnări dramatice. Dacă la începutul anilor '20, România se angajase într-un amplu proces de modernizare și de afirmare în viața internațională, în anii '40, implicată în cel de-al Doilea Război Mondial, România va cunoaște eșecul militar și va încerca nereușite formule de supraviețuire politică, Ministerul Afacerilor Externe pierzându-și pentru mulți ani, odată cu înfrângerea și ocupația, funcția de centru nodal de elaborare suverană și de materializare nemijlocită a politicii externe a țării.

Cu fiecare document parcurs, cei ce se vor apleca asupra lor vor putea constata nu doar deplasările de accent în cadrul aceleiași guvernări democratice, ci și, mai ales, cele de sens și substanță, în cadrul guvernărilor totalitare, de sorginte internă sau de sorginte externă, vor putea aprecia aportul fiecăruia dintre titularii de la Palatul Sturdza, vor constata conservatorismul unora sau spiritul novator al altora, diluarea constantă până la dispariție a dezbaterilor parlamentare dedicate problemelor legate de organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Externe, consecințele noului statut, de țară ocupată, care vor duce în cele din urmă la lichidarea Ministerului Afacerilor Externe în forma în care a fost gândit și conceput ca organism al unui stat independent și suveran în urmă cu peste 80 de ani.

În fruntea Externelor s-au aflat în această perioadă personaje foarte diferite, ca altitudine intelectuală și experiență politico-diplomatică. Unii au fost adevărate personalități, alții doar simpli pasageri. Galeria celor ce

faceau politică națională a fost dată de-o parte, la sfârșitul anilor '40, fiind înlocuită cu proconsuli autohtoni ai Kremlinului.

Studiul amplu întreprins de George G. Potra în deschiderea volumului ce se lansează astăzi surprinde direcțiile în care s-a acționat atât de constructori, cât și de demolatori.

Cei ce au consolidat Ministerul Afacerilor Externe au acționat pentru instituirea unor noi direcțiuni în cadrul departamentului.

De numele lui Take Ionescu se leagă înființarea a trei noi direcții – Direcțiunea juridică, Direcțiunea fruntariilor și Direcțiunea presei, iar de acela al lui Nicolae Titulescu se leagă înființarea unei Diviziuni economice și a Consiliului diplomatic superior.

În ambele cazuri este vorba de contribuții esențiale.

Pentru prima dată, la începutul anilor '20, s-a constituit astfel o Direcțiune de presă, chemată să centralizeze știrile care privesc toate interesele țării, să combată curentele ostile și să lămurească opinia publică mondială, și tot pentru prima dată, dar mai târziu, în a doua jumătate a anilor '20, s-a constituit o Diviziune economică, căreia îi revenea misiunea de a analiza ansamblul chestiunilor economice și financiare ale țării, aceea de a fi organul de legătură între Ministerul Afacerilor Externe și toate celelalte ministere, de profil economic sau financiar, precum și de a realiza o exprimare unitară a punctelor de vedere din domeniul respectiv în fața Societății Națiunilor, a organismelor și conferințelor internaționale de profil economic sau financiar.

La sfârșitul anilor '20, George G. Mironescu a inițiat, la rândul său, o reglementare care asigura o mai precisă delimitare a zonei de preocupări a fiecărei divizii, direcții și secțiuni, o relație organică a acestora, o implicare directă și precisă a fiecărui funcționar în problemele vieții internaționale, folosirea mai rațională a experienței și stimularea inițiativei fiecăruia, sporirea eficienței întregii activități prin crearea unui sistem de răspunderi personale și directe ale fiecărui funcționar al departamentului, strângerea colaborării cu misiunile diplomatice ale țării, o mai operativă prelucrare a informației și un plus de rapiditate în adoptarea de decizii și comunicarea de răspunsuri, facilitarea contactelor cu legațiile străine acreditate la București ș.a.

După 44 de ani de la adoptarea Legii de reorganizare a Ministerului Afacerilor Străine, din 13 februarie 1894 (căreia i s-au adus modificări la 15 martie 1912, la 30 august 1920 și la 19 iulie 1921), prima lege organică consacrată Ministerului Afacerilor Străine a fost adoptată, prin decret regal, abia la 16 iulie 1938, în timpul mandatului lui Nicolae Petrescu-Comnen.

Prin lege s-au instituit noi structuri, s-a procedat la o mai precisă și riguroasă delimitare a atribuțiilor lor; s-au adus modificări gradelor reprezentării diplomatice a țării și au fost așezate pe baze noi oficiile consulare; s-a procedat la unificarea serviciului diplomatic cu serviciul consular, recrutarea personalului consular făcându-se exclusiv din personalul diplomatic; s-au prevăzut noi dispoziții privind pregătirea cadrelor (cu un accent suplimentar pe aprofundarea cunoașterii problemelor economice și a limbilor străine), selecționarea și promovarea lor; stabilitatea în carieră; s-a prevăzut obligativitatea diplomaților și funcționarilor de a depune în arhivele ministerului orice act și document, cu caracter oficial, aflat în posesia lor ș.a.

Documentele incluse în volum permit constatarea că, în ciuda elaborării îndelungate, într-o scurtă perioadă de timp legea a suferit prea multe completări și modificări care nu aveau legătură directă cu evoluțiile pe plan internațional și situația externă a României.

Preocuparea pentru constituirea unui corp diplomatic profesionist de elită, recrutat doar pe criterii de valoare, muncă și devotament, a fost dublată de preocuparea rezolvării gravelor probleme ale alocațiilor bugetare pentru corpul diplomatic și corpul consular românesc.

Dacă Alexandru Vaida-Voevod a făcut, la începutul anilor '20, cele mai patetice pledoarii pentru destinul aparatului diplomatic și consular românesc, pentru asigurarea reprezentativității și apărarea demnității sale, i-a revenit lui Victor Antonescu, în a doua parte a anilor '30, inițiativa, bine primită, a unei reglementări riguroase referitoare la condițiile materiale și financiare ale celor care lucrau și se deplasau temporal în străinătate.

Cât privește pe Nicolae Titulescu, acesta a dat, în anii 1927–1928 și 1932–1936, o nouă dimensiune acțiunii pentru înlăturarea spiritului și comportamentului de castă, pentru aducerea în rândurile corpului diplomatic românesc a unor oameni care se recomandau exclusiv prin calități intelectuale și virtuți morale, printr-un angajament intelectual care să rupă cu formalismul prezențelor decorative, ineficiente adeseori și nocive nu arareori.

Este îndeobște cunoscut că, la sfârșitul anilor '30, lumea a cunoscut sporirea tensiunilor politico-militare pe plan european, abandonarea progresivă a principiilor și normelor de drept internațional, apelul din ce în ce mai frecvent la presiuni și forță din partea statelor totalitare, tot mai numeroase acte de conciliatorism ale marilor democrații occidentale. Statele totalitare au procedat la o modificare prin forță a geografiei continentului european. România însăși a suferit un proces de dezmembrare, pierzând importante părți ale teritoriului său național, la Est, la Vest și la Sud.

În această situație extrem de grea, într-un termen foarte scurt și numai atunci când ocupantul a permis-o, mari mase de populație din părțile de teritoriu smulse țării s-au refugiat spre ceea ce mai rămăsese din România Mare.

În consecință, prin decrete-lege, la 13 septembrie 1940 s-au înființat Comisariatul general pentru deplasarea populației din Dobrogea, iar la 14 septembrie 1940, Comisariatul general al refugiaților din Basarabia și Nordul Bucovinei și Comisariatul general al refugiaților din Nordul Transilvaniei. Reglementările menționate au căutat și au reușit parțial să împiedice haosul, fixând responsabilitățile prezente și imediate ale organismelor nou create, competențele, mijloacele financiare și materiale, relațiile de colaborare cu celelalte instituții ale statului. Toate aceste comisariate generale funcționau pe lângă Ministerul Afacerilor Străine.

În ciuda cerințelor exprese ale Conducătorului Statului privind o activitate intensă și coerentă pentru reorganizarea ministerelor, legea pentru (re)organizarea Ministerului Afacerilor Străine a întârziat cu mai mult de trei ani de zile.

Reacția lui Ion Antonescu a fost severă. Rezoluția amplă a acestuia, datând din 21 noiembrie 1941, păstrată și în formula *manu propria*, exprima o stare de nemulțumire față de neajunsurile acumulate în timp în funcționarea Ministerului Afacerilor Străine și față de încetineala cu care se acționa pentru reorganizarea acestuia. Judecățile de principiu au fost aspre, după cum calificările *rationae materiae* și *ad personam* au fost fără echivoc, punând degetul pe rană și spunând lucrurilor pe nume, curmând vorbăria goală și diplomația sterilă.

O asemenea perspectivă o confirma curajos și direct amplul studiu *Ministerul Afacerilor Străine și serviciul diplomatic românesc. Cum este și cum ar trebui să fie* întocmit de diplomatul român F.C. Nanu, personalitate cunoscută, cu mare experiență în materie, care se aflase în câteva rânduri în fruntea unor misiuni diplomatice, iar în ultimul timp fusese însărcinat cu coordonarea unor structuri importante din Centrală, studiu reprodus și el *in extenso* în volum.

Trecând în revistă, în mod obiectiv, amplul proces de degradare cunoscut de structurile Ministerului Afacerilor Străine și diplomația românească în timpul dictaturii carliste, radiografia semnată de F.C. Nanu, corectă atât în părțile sale de principiu, cât și în detaliile fixate în numeroasele pagini de analiză și propuneri, rămâne indispensabilă pentru scrierea oricărei lucrări viitoare consacrate istoriei diplomației românești, înlăturând atât de dăunătoarele false pudori, invocate de unii întru apărarea prestigiului țării.

Un răspuns dat nevoii de reglementare a întregii activități a statului în domeniul relațiilor internaționale avea să se dea abia în 1944, în plin război, într-o conjunctură politică internațională nefavorabilă, într-un regim de dictatură militară.

O contribuție însemnată la definirea principiilor legiferării, la stabilirea structurilor și competențelor, din administrația centrală și din exterior, la fixarea criteriilor, condițiilor și mijloacelor de formare a cadrelor și de selectare a persoanelor au avut-o Mihai A. Antonescu, ministrul Afacerilor Străine de la acea dată. Amplul raport din 20 martie 1944 privind noua lege de organizare a Ministerului Afacerilor Străine, cadrul legal pentru organizarea funcțiilor internaționale ale statului român probează o gândire clară, un studiu temeinic, o abordare și o definire riguroasă a principiilor, structurilor, mijloacelor ș.a.

La 8 aprilie 1944 s-a adoptat Decretul privind legile referitoare la statornicirea exercițiului funcțiilor internaționale ale statului român prin următoarele reglementări: Legea pentru organizarea Ministerului Afacerilor Străine al Regatului României; Legea pentru înființarea și organizarea Institutului Regal Român de Cercetări Internaționale și de Științe Politice; Legea pentru înființarea și organizarea școlilor române și institutelor culturale din străinătate, burselor de stat și condiției studenților români în străinătate.

Dincolo de orice considerente ideologice sau politice, se impune constatarea că acest ansamblu de acte legislative reprezintă indiscutabil cea mai completă lege organică a Ministerului Afacerilor Străine.

În toate aceste reglementări, poate prea ample și prea detaliate, s-a făcut un oarecare exces de juridism, anumite prevederi ținând de amănunte pe care, firesc, ar fi trebuit să le rezolve reglementări (regulamente) interne și nu legile respective.

În contextul internațional existent (la data adoptării acestor legi, 8 aprilie 1944, România avea relațiile diplomatice rupte sau întrerupte cu 22 de state și se afla în stare de război cu 10 state), acest ansamblu legislativ era mai mult un exercițiu teoretic. Cursul politic al evenimentelor externe și al celor interne l-au lipsit de perspectivă și viabilitate.

La 23 august 1944, guvernul Ion Antonescu a fost răsturnat.

După lovitura de stat de la 23 august 1944, potrivit hotărârilor luate de Marele Puteri, România avea să intre în sfera de influență a U.R.S.S.

Ansamblul de legi din aprilie 1944, apreciat ca o creație artificială a regimului de dictatură militară, a fost abrogat.

O nouă lege de organizare a Ministerului Afacerilor Străine a fost adoptată la 8 martie 1946, în timpul mandatului lui Gheorghe Tătărescu, care

o prezenta drept o cerință impusă de „experiența ultimilor 25 de ani, cât și de prefacerile politice și sociale de azi“.

Forțele de extrema stângă au impus în lege prevederi care aveau să aibă efecte profund dăunătoare și de lungă durată asupra diplomației românești.

În virtutea acestor orientări, în scurt timp, din fruntea afacerilor diplomatice românești aveau să dispară toți diplomații de carieră și oamenii politici din vechiul regim, iar în aparatul Ministerului Afacerilor Străine aveau să intre tot felul de neaveniți, care nu numai că nu aveau o pregătire de specialitate, dar chiar nu aveau nicio pregătire. Nivelul de pregătire intelectuală al celor încadrați în minister avea să scadă flagrant, o lungă perioadă de timp. Erau stabilite toate premisele pentru asemenea decădere: programa materiilor pentru concursul de admitere la nivel de atașat stagiar era redusă și superficială; componența comisiilor de admitere asigura preponderența factorilor de presiune din afara corpului diplomatic; rigorile examenelor deveneau ridicole ș.a.

Instaurarea guvernului de la 6 martie 1945, impus de proconsulul Moscovei, Andrei Ianuarevici Vișinski, a făcut ca procesul distructiv de comunizare și sovietizare să capete un caracter univoc.

Au fost lovite puternic clasa politică românească, partidele și personalitățile politice, diplomația și presa ș.a.

La 7 octombrie 1944, s-a adoptat decretul-lege pentru purificarea administrației publice, iar la 9 februarie 1945, decretul-lege pentru epurarea presei.

Cele două decrete-lege incluse în acest volum au implicat Ministerul Afacerilor Străine în întreg procesul de epurare a administrației publice și a presei.

Aplicarea prevederilor acestor decrete-lege a fost supravegheată cu strictețe de Comisia Aliată de Control (cu precădere prin partea sovietică), care a intervenit brutal ori de câte ori considera că se produce o întârziere, o derogare, o slăbiciune din partea celor chemați să le aplice.

În numele acestor principii sănătoase, a unor prevederi clare, dar care permiteau o interpretare *lato sensu*, au fost incriminați și condamnați nu doar vinovați, ci și nevinovați.

Procesul de epurare a lovit mai amplu și mai dureros Ministerul Afacerilor Străine decât alte ministere.

La 1 septembrie 1947, sub semnătura lui Gheorghe Tătărescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru secretar de stat al Ministerului Afacerilor Străine, s-a luat decizia pentru „suprimarea posturilor bugetare“ (un eufemism pentru adevăratul termen, care era acela

de „epurare“), au fost scoase în consecință din Ministerul Afacerilor Străine 234 de persoane, printre care figurau miniștri, diplomați de pe întreaga scară ierarhică, dar și funcționari, de la șefi de serviciu sau de birou, până la dactilografe, arhivari, cusători de dosare, curieri, oameni de serviciu.

Era doar începutul.

Toți cei legați într-un fel sau altul de vechile structuri care aparținuseră regimului răsturnat la 6 martie 1945 au făcut obiectul epurării.

Adevărate înscenări judiciare de tip stalinist au acuzat o legătură directă între „actele de trădare și spionaj dezvăluite“ în procesul Partidului Național Țărănesc și „birourile Ministerului de Externe“.

La 5 noiembrie 1947 – la capătul unei campanii furibunde duse de „Scânteia“ împotriva conducerii Ministerului Afacerilor Străine, a titularului său, vizând eliminarea sa din guvern – Comisia afacerilor externe a Adunării Deputaților, întrunită sub președinția deputatului Miron Constantinescu, a supus plenului Adunării Deputaților o moțiune de neîncredere în titularul Ministerului Afacerilor Străine, adoptarea acesteia dovedindu-se o simplă formalitate.

Se încheia o epocă.

La conducerea Ministerului Afacerilor Străine era instalată o fanatică comunistă, o figură proeminentă a Internaționalei a III-a, Ana Pauker, prima femeie din istoria țării și a lumii care dobânda o asemenea demnitate.

Procesul de epurare a Ministerului Afacerilor Străine s-a accelerat.

La 17 noiembrie 1947, prin decizia Anei Pauker, alte 161 de persoane au căzut victime „comprimării“. Două săptămâni mai târziu, la 1 decembrie 1947, 24 de persoane suportau aceeași decizie de „comprimare“, iar alte 74 erau transferate la Regia Autonomă a C.F.R.

Numeroși diplomați români, apropiați colaboratori ai lui Nicolae Titulescu, au fost aruncați în închisoare.

Intuind mai bine decât majoritatea semenilor lor evoluțiile ce aveau să vină, alți diplomați români au rămas în străinătate, alegând calea exilului și sfârșind – unii dintre ei – în exil. Cei ce au rămas în țară, chiar dacă n-au fost arestați, au fost complet marginalizați, trăind într-un regim de crasă mizerie materială.

Un loc aparte, ca destin nefericit, l-au avut foști miniștri români de Externe.

Sub ocupație străină, România nu a mai putut promova timp de ani o politică externă independentă.

La conducerea Ministerului Afacerilor Străine (Externe), după înlăturarea Anei Pauker, de profesie învățătoare, s-au perindat în continuare personaje care nu aveau nicio contingență cu diplomația. De la înlăturarea

lui Gheorghe Tătărescu până la venirea la conducerea Ministerului Afacerilor Externe a unui om cu studii, jurist de profesie, Ion Gheorghe Maurer, aveau să treacă zece ani.

Sub același semn, al războiului împotriva a tot ceea ce aducea aminte de vechiul regim, s-a scurs mai mult de un deceniu până când oficiile diplomatice românești din străinătate aveau să aibă din nou diplomați de carieră, care, de astă dată, nu mai erau formați la Paris, Londra și Geneva, ci la Moscova, Kiev, Harkov, în țări ale lagărului socialist.

Din rațiuni de imagine, pentru scurt timp, regimul comunist de la București a trimis în fruntea unor misiuni diplomatice câțiva intelectuali români: Iorgu Iordan la Moscova; Mihail Ralea la Washington; Simion Stoilov la Paris; Grigore C. Moisil la Ankara, Tudor Vianu la Belgrad. Faptul poate fi considerat un accident.

În iunie–iulie 1958, trupele sovietice s-au retras din România, după 14 ani de ocupație militară a țării.

România putea aspira din nou la o politică externă independentă.

Timp de trei decenii, România a cunoscut un ansamblu de constrângeri și presiuni politice, militare, economice, pe care Bucureștii nu le-au putut înlătura niciodată cu totul, dar pe care s-au străduit să le eludeze sau să le depășească prin dificile și complexe eforturi și demersuri politico-diplomatice.

Doamnelor și domnilor,

De înțeles, m-am oprit în fața dumneavoastră doar asupra câtorva trăsături, evenimente și personalități definitorii ale existenței Ministerului Afacerilor Externe din anii 1920–1947.

Documentele publicate în acest volum reclamă și permit considerații mai ample, invitând la interogații grave privind diplomația și diplomații acestei țări, parte a destinului românesc frânt în atâtea rânduri.

Având în mâini acest nou volum al colecției, veți putea stăruii în liniște asupra celor peste 650 de pagini dense în care, documentelor propriu-zise, editorii au adăugat adnotări substanțiale și anexe (mai numeroase și mai ample acum decât în volumul precedent), a căror utilitate nu mai trebuie subliniată.

La capătul unei lecturi incitante, voi afirma că, la fel ca și în cazul volumului precedent, avem în față un instrument documentar cu valoare enciclopedică, indispensabil pentru istorici, juriști, sociologi, oameni politici și diplomați, elaborat și îngrijit cu știință și rigoare de profesorul George G. Potra, inițiatorul și coordonatorul acestei colecții, și colaboratorii săi, cărora le aduc astăzi cu sinceritate mulțumiri și le adresez felicitări călduroase.

Vă mulțumesc pentru atenție.